

KULTURA RADOMSKA W 40-leciu PRL

W ogólnym przeglądzie 40-letniego dorobku narodowego nie można pominąć jednego z istotnych ogniw w życiu społeczeństwa - kultury. Przedstawiony niżej materiał stanowi próbę zebrania i usystematyzowania przejawów życia kulturalnego, ukazanie dużego wysiłku organizacyjnego, społecznego i artystycznego, który złożył się na dzisiejszy obraz radomskiej kultury.

Utworzenie województwa radomskiego jest momentem przełomowym również w kulturze. Stąd w niniejszym opracowaniu dwa działy: rozwój kultury w Radomiu jako mieście powiatowym województwa kieleckiego /do 1.VI.1975/ oraz awans kulturalny miasta będącego stolicą nowego województwa.

Start w dziedzinie kultury po wyzwoleniu był szczególnie trudny. Działaczom przypadło odrabiać zacofanie nie tylko z okresu dwudziestolecia międzywojennego, ale także likwidować ogromne zniszczenia materialne z okresu okupacji hitlerowskiej.

Od pierwszych dni istnienia władzy ludowej w Radomiu krystalizował się społeczny charakter prasy poprzez związanie jej ze służbą publiczną. Już 7 lutego 1945 r. ukazał się pierwszy numer "Radomskiego Biuletynu Informacyjnego", którego początkowy nakład wynosił 4-5 tys. egzemplarzy. W krótkim czasie nastąpiły zmiany w tytule dziennika: od 6.IV. do maja tegoż roku ukazywał się jako "Głód Ziemi Radomskiej" /kierowany przez redaktora Hieronima Michalskiego/. Z kolei po fuzji z "Dziennikiem Kieleckim" zaczął wychodzić w nakładzie 7,8 tys. egz. "Dziennik Powszechny" kierowany przez Jana Jastera. Stan ten trwał do 1 marca 1947 r., kiedy ukazało się "Życie Radomskie" - jedyne pismo ziemi radomskiej i kieleckiej. Jego redaktorem naczelnym był Tadeusz M. Dutkowski. Wówczas "Życie" ukazywało się w nakładzie

6 tys. egz., w 1974 r. nakład wynosił w dni powszednie 19 tys. egz., a w niedziele i święta - 25 tys. egz.

1.IV.1945 wznowiono tygodnik "Życie Robotnicze", którego wydawcą był Komitet Miejski i Powiatowy PPS, a redaktorem Helena Szawłowska. Organ KM PPR - tygodnik "Świt" zaczął wychodzić od 14.IV.1945.

Wiosną 1948 r. zorganizowano w Radomiu oddział katowickiej "Trybuny Robotniczej" i 27 września 1949 z połączenia oddziałów radomskiego i kieleckiego "Trybuny" powstaje "Słowo Ludu" - organ KW PZPR w Kielcach.

W grudniu 1945 wznowiono na krótko czasopismo szkolne "Głosy Sztubackie".

W latach 1953-1956 zaczęły ukazywać się gazety zakładowe "Słowo Budowlanych", "Obuwnik Radomski", potem "Radomskie Echo Skórzanych", "Życie Załogi".

Rozwija się w mieście działalność wydawnicza instytucji, organizacji, stowarzyszeń naukowych, związków twórczych i towarzystw regionalnych. W latach 1945-1974 ukazało się wiele publikacji w Radomiu bądź dotyczących Radomia, do których zaliczyć należy m.in.: roczniki statystyczne publikowane przez Wydział Statystyki PMRN, "Radom, Szkice z dziejów miasta" pod red. Jerzego Jędrzejewicza /1961/, Władysława Gubały "Radom - miasto chlubnych tradycji. 1905-1945" /1955/, Tadeusza Błachuciaka "Radom i okolice" /1956/. Ruch oporu podczas II wojny światowej przedstawił Stanisław Skwarek w książkach "Do końca wierni" oraz "Ziemia radomska w walce z okupantem"; Jan Gauze wydał dwie powieści z wędrówek brazylijskich oraz książkę dotyczącą Radomia z lat 1900-1907: "Złożysz przysięgę, będziesz z nami" /1973/. Kilkakrotnie wydano powieść Elżbiety Jackiewiczowej "Pokolenie Teresy", a z dziedziny wspomnieniowej Zacheusza Pawlaka "Przeżyłem" /1969, 1973/ i Stefani Perzanowskiej "Gdy myśli do Majdanka wracają" /1970/.

W latach 1945-1947 wydano w Radomiu tomiki poezji Jana Bolesła-

wa Ożoga "Kraj", "Jej Wielki Wóz", "Ząb Mamuta", Stanisława Skonecznego "Z lasu"/1945/, Zygmunta Machnikowskiego "Żołnierzom świata", Juliusza Jaśkiewicza "Przebudzenie" oraz Andrzeja Kamińskiego /Błysk/wiersze z lat walki podziemnej "Sen o karabinie" /1945/.

Radomskie Towarzystwo Naukowe wydało "Rozwój Radomia 1945-1964" pod red. Stefana Witkowskiego /1965/, "Zabytki Ziemi Radomskiej. Gromadzenie i ochrona" pod red. Wojciecha Kalinowskiego /1969/, "Przemysł Radomia" pod red. St. Witkowskiego /1970/. Edward Bróż i Stanisław ~~Stępnik~~ Cieśliński opublikowali "Przewodnik przyrodniczy po okolicach Radomia" /1971/. Od 1964 r. ukazuje się poważne czasopismo naukowe "Biuletyn Kwartalny Radomskiego Towarzystwa Naukowego.

W latach 1971-1975 przypadły obchody jubileuszowe placówek kultury w Radomiu: 50-lecie Archiwum Państwowego, Miejskiej Biblioteki Publicznej oraz Muzeum, 35-lecie Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych, 30-lecie Ogniska Plastycznego i Społecznego Ogniska Muzycznego. Obchody uświetniono wydawnictwami okolicznościowymi, które ze względu na sposób opracowania stanowią ważny dokument radomskiej kultury. W latach 1945-1956 ukazały się 4 roczniki TPSP, liczne katalogi towarzyszące wystawom i jubileuszom artystów plastyków.

Jednym z najbardziej charakterystycznych czynników rozwoju szerokich zainteresowań społeczeństwa jest wzrost sprzedaży gazet i czasopism. Do 1949 r. rozprowadzaniem ich trudniły się we własnym zakresie poszczególne wydawnictwa. W latach 1945-1950 działała w Radomiu Ekspozytura Zarządu Spółdzielni "Czytelnik" organizująca sprzedaż książek i czasopism. Od 1950 r. rozprowadzaniem prasy zajęło się Przedsiębiorstwo Upowszechnienia Prasy i Książki "Ruch". W 1966 r. istniało na terenie radomskiego oddziału 110 kiosków, a w 1973 r. - 180. W 1960 r. sprzedano 11.309 tys. gazet i czasopism /87 na 1 mieszk./, a w 1972 r. Oddział "Ruch" rozprowadził ok. 33 mln gazet i czasopism.

Pod szyldem PUPiK "Ruch" działa Klub Międzynarodowej Prasy i Książki. Klub powstał 26.XI.1970 r. Obok działalności kulturalno-oświatowej, dydaktycznej i wystawienniczej prowadzi działalność handlową - księgarnię z wydawnictwami zagranicznymi i polskimi oraz gastronomiczną. Przez okres pierwszych 3 lat odbyło się w Klubie 246 różnorodnych imprez z udziałem 25.510 uczestników oraz zorganizowano 130 wystaw poświęconych różnym wydarzeniom politycznym, kulturalnym i gospodarczym. Klub prowadzi naukę języków obcych. Działalność kulturalno-oświatowa ujęta jest w różnorodne cykle np. "Prezentujemy Radom", "Spotkania z X Muzą". Osobne miejsce zajmuje impreza organizowana z Polskim Radiem i redakcją "Słowa Ludu" - "Żywe Słowo" - oryginalna żywa gazeta, ciesząca się niezmiennym zainteresowaniem, zawierająca radomskie aktualności, przynosząca również występy tak amatorów jak i sławnych artystów sceny polskiej.

Uruchomieniem sieci księgarstwa po wyzwoleniu na terenie Radomia zajęły się organizacje spółdzielcze oraz osoby prywatne. W 1945 r. zorganizowano ~~przez~~ pierwszą księgarnię "Edward Suchański" przy ul. Żeromskiego 27, którą prowadził Stanisław Suchański do 28 lutego 1949. W 1950 r. utworzono Przedsiębiorstwo Państwowe "Dom Książki", które przejęło wszystkie księgarnie spółdzielcze i prywatne. W 1960 r. na terenie miasta było 7 księgarni, a w 1974 r. - 10. Księgarnie radomskie tylko w 1973 r. sprzedały 947 tys. egz. książek /5,7 na 1 miesz./ na globalną sumę 20.355 tys. zł /122,7 zł na 1 miesz./.

Na trwałe zapisał się w dziejach oświaty i kultury Radomia powstały 7 lutego 1945 r. Instytut Naukowo-Społeczny, który miał ogromne znaczenie w reaktywowaniu i rozwoju życia kulturalno-oświatowego tuż po wojnie. INS prowadził prace w wielu sekcjach: dokumentalnej, świetlicowej, kształceniowej, widowiskowej. Inicjatorami i działaczami byli: mecenas Henryk Paluszyński, Tomasz Kwapisiewicz, pisarka Elżbieta Gałęcka-Jackiewiczowa, pedagog Marian Sołtyk i inni. Ważniejsze akcje zorganizowane przez Instytut: otwarcie Liceum Administracyjne

go, publiczna zbiórka książek pod hasłem "Dajmy wsi książkę polską", poranki i koncerty na rzecz powracających z obozów koncentracyjnych, cykl wykładów światowej sławy uczonego prof. Tadeusza Kotarbińskiego mieszkającego w owym czasie w Radomiu, wieczory autorskie poetów grupy "Żagwie", koncerty recytatorskie, wieczory piosenek żołnierskich i wiele innych. Władze Radomia planowały powołać wyższą uczelnię na bazie ISN; niestety projekt ten upadł. Instytut zakończył działalność 3.VII.1948.

Jedną z poważniejszych akcji w wielkiej ofensywie kulturalnej było organizowanie czytelnictwa. Zarząd Miejski m. Radomia już 26.I. 1945 r. powołał na stanowisko kierownika Miejskiej Biblioteki Florentynę Jakubczakową, założycielkę tejże biblioteki w 1922 r. /funkcję pełniła do 1953 r., zmarła w 1959/. 31.V.1945 r. Biblioteka otworzyła pierwszą placówkę udostępniając 5.000 wol. z posiadanych 39.475 wol. zgromadzonych ze zbiorów własnych, różnych przedwojennych bibliotek radomskich a także biblioteki sejmikowej im. St. Hempla. W 1945 r. z Biblioteki korzystało 2.793 czytelników wypożyczając 67.870 tomów. W 1974 r. Biblioteka posiadała sieć złożoną z 12 placówek, które ~~xxx~~ dysponowały księgozbiorem 201.580 tomów, obsługiwały 20.859 czytelników, którzy wypożyczyli w ciągu roku 441.577 wol. Do upowszechnienia książki przyczyniały się różne formy pracy: poradnictwo oraz szeroka propaganda książki i biblioteki. Należy odnotować tu ciekawe wystawy m.in. "Z książką przez Tysiąclecie", "Radom i okolice w książce i czasopiśmie", "Exlibris w 25-leciu PRL", sesje popularnonaukowe: "Walery Przyborowski" /1962/, "110 rocznica urodzin Stefana Żeromskiego", "Międzynarodowy Rok Książki". Wypróbowaną imprezą o zasięgu ogólnopolskim były "Radomskie Dni Pisarzy Kielecczyzny" /1973/ oraz I Radomska Wiosna Poetycka /1974/. Prowadzona przez Bibliotekę działalność wydawnicza przyniosła w latach 1967-1974: "Calendarium Radomiense. 1155-1970", w oprac. Ludomiły Holtzer,

informator "Współcześni pisarze Kielecczyny", noty bio-bibliograficzne "Zasłużeni Ludzie Radomia" w oprac. Danuty Tomczyk, zbiorek poezji "Turniej Jednego Wiersza" oraz wspomniane wyżej wydawnictwa jubileuszowe.

Obok Miejskiej Biblioteki Publicznej działała od 1945 r. Powiatowa Biblioteka Publiczna obejmująca teren powiatu radomskiego z początkowym księgozbiorem 2.611 wol. W 1949 r. posiadała 23 biblioteki gromadzkie, 4 miejskie i 72 punkty biblioteczne, a w 1970 r.: 38 gromadzkich, 3 miejskie i 171 punktów. Księgozbiór w 1974 r. wynosił 257.503 tomów.

Upowszechnieniem czytelnictwa na terenie miasta zajmowały się również liczne biblioteki, z których ważniejsze to: Powiatowa Biblioteka Pedagogiczna założona w 1958 r. z księgozbiorem 12.898 wol., biblioteka Studium Nauczycielskiego działająca w latach 1961-1971, posiadająca 24.282 wol., wiele bibliotek zakładowych /m.in. Zakładów Metalowych założona w 1948 r., Związku Zawodowego Kolarzy, ZEOW, "Radoskóru"/, biblioteki szkolne przy wszystkich typach szkół. Należy wspomnieć o najpoważniejszych bibliotekach naukowych: w 1974 r. przy Kielecko-Radomskiej Wyższej Szkole Inżynierskiej działały 2 biblioteki - wydziałów technicznych /założona w 1951 r./ oraz wydziału ekonomicznego /założona w 1969 r./ a także biblioteki techniczne NOT-u: przy Radoskórze, ZNTK i Zakładach Metalowych.

Wyrazem zainteresowania twórczością literacką w Radomiu jest działalność Klubu Literackiego. Pierwsze wzmianki w prasie o jego powstaniu pochodzą z kwietnia 1945 r., kiedy odbył się wieczór autorski młodych poetów Radomia - "Żagwiarzy" /H. Paluszyński, St. Skoneczny, J. Jaśkiewicz, A. Teodorowicz-Nówicki, Z. Machnikowski/. 10.V.1948 r. rozpoczął działalność Klub Literacko-Artystyczny pod patronatem Oddziału ZLP w Warszawie. Prezesem został Tadeusz M. Dutkowski, wiceprezesem Jerzy Szymkiewicz-Gombrowicz /pełnił tę funkcję do 1962 r./. Wokół Klubu zgromadzili się historycy i miłośnicy li-

teratury: Aleksander Czaplicki, Roman Loth, Marian Pietraś, Wacław Rousseau, Ireneusz Szukalski, Jerzy Helbich, Jerzy Jędrzejewicz. Klub propagując literaturę, popularyzując dzieła literackie organizował stałe imprezy "Piątek o piątej", poranki teatralne, "dzienniki mówione maturzystów", liczne spotkania z ludźmi pióra. W ramach spotkań gościli w Klubie m.in.: Władysław Broniewski /3-krótnie/, Stanisław Ryszard Dobrowolski, Jarosław Iwaszkiewicz, Jerzy Putrament. Z radomskim Klubem wiązała się - ożywiając jego działalność - przebywający w mieście pisarze i poeci. W latach 1945 - 1974 byli to: Jan Boleśław Ożóg, Stanisław Skoneczny, Jerzy Jędrzejewicz, Elżbieta Gałęcka-Jackiewiczowa, Jan Gauze, Stanisław Mioduszewski, Tadeusz Zimecki. W 1966 przy Klubie zawiązała się grupa "Konfrontacje" skupiająca ludzi piszących. Działali tu: Aleksander Czaplicki, Jan Gauze, Henryka Koś, Barbara Gajewska, Wacław Rousseau. Inicjatorem ożywionej działalności był ówczesny prezes Klubu Zdzisław Jerzy Adamczyk, historyk literatury. Po 1972 r. działalność Klubu wyraźnie osłabła.

Reaktywowanie działalności Muzeum nastąpiło już w kwietniu 1945, a otwarcie dla publiczności 21 października tegoż roku. Muzeum posiadało wówczas działy: archeologiczny, paleontologiczny, mineralny, etnograficzny, numizmatyczny, sztuki malarskiej. Nowy okres w dziejach Muzeum rozpoczął się z chwilą upaństwowienia w 1950 r. W 1952r. utworzono tzw. Muzeum Podstawowe - stałą ekspozycję obrazującą powstanie i ewolucyjny rozwój życia na Ziemi. Drugą stałą ekspozycją była historia Radomia zapoczątkowana na 800-lecie miasta. W 1962 r. rozpoczęto organizację najpoważniejszej ekspozycji - stałej galerii malarstwa polskiego od połowy XVIII do początku XX w., stale uzupełnianej nowymi nabytkami i opracowaniami naukowymi. Na początku lat siedemdziesiątych zbiór liczył 140 pozycji. Oprócz wystaw stałych Muzeum organizowało rocznie około 20 wystaw czasowych, od 40 - 60 odczytów oświatowych. W zakresie badań archeologicznych Muzeum ściśle współdziałało z Ekspozycją Wykopaliskową Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN. Ekspozycja IHKM kierowana przez mgr Ewę

Kierzkowską-Kalinowską, skupiająca archeologów również z innych krajów, współpracowała również z Radomskim Towarzystwem Naukowym. Działała w latach 1959-1975.

Od 1958 r. Muzeum podjęło badania etnograficzne ziemi radomskiej niezwykle bogatej w zabytki kultury materialnej. Pierwszą stałą ekspozycją stał się skansen bartniczo-pszczelarski /od 1968 r./. Podjęto również starania o zorganizowanie odrębnej placówki naukowo-badawczej Parku Etnograficznego Budownictwa Ludowego Ziemi Radomskiej zlokalizowanej na terenie Pruszkowa.

Z chwilą wyzwolenia Radomia przystąpiono do organizacji Archiwum. Prace porządkowe nad zasobem aktowym składającym się z 55 zespołów o 1.502 mb rozpoczęto już w połowie 1945 r. Od 1.VI.1950 r. Archiwum stało się Oddziałem Powiatowym Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Kielcach, a od 1952 r. podniesione zostało do rangi Oddziału Wojewódzkiego. W 1960 r. uchwałą PMRN zabytkowy gmach ratusza, dzieło architekta włoskiego H. Marconiego przekazany został dla potrzeb Archiwum. Bogaty zasób aktowy zajmuje ok. 3 km półek, a jego ramy chronologiczne w zasadniczej większości zamykają dwa wyznaczniki: XVIII w. i czasy współczesne. Z akt korzystają zarówno osoby prywatne jak i instytucje. W latach 1945-1970 załatwiono 5.422 kwerendy. Obecnie udostępnia się około 9 tys. jednostek aktowych..

Kina radomskie odegrały dużą rolę w rozwoju kultury w mieście. Już dwa dni po wkroczeniu wojsk radzieckich do Radomia kino "Bałtyk" rozpoczęło normalne wyświetlanie filmów. 7.V.1945 uruchomiono kino "Hel". Od 1945 r. do początku października 1948 r. istniało kino "Wisła". W r. 1948 liczba premier w kinach radomskich wyniosła 156, liczba seansów - 2.306, frekwencja - 651.474 widzów. W 1974 r. Radom posiadał 7 kin z 2.643 miejscami na widowni. W 1973 r. wyświetlono 7.249 seansów, które obejrzało 909.400 widzów.

Popularyzacja dobrej kinematografii jest przedmiotem działania Dyskusyjnego Klubu Filmowego istniejącego w Radomiu od września

1956 r. Radomski Klub należący do najstarszych w kraju jest członkiem Federacji DKF w Polsce. Nie mając własnej siedziby korzysta z pomieszczeń kina "Hel".

Pierwsze działania mające na celu zorganizowanie stałego teatru w Radomiu podjęto już 17 marca 1945 r. Sprawa ta była wielokrotnie przedmiotem dyskusji Zarządu Miejskiego. Ale dopiero w I połowie października 1948 r. Teatr im. St. Żeromskiego w Kielcach rozpoczął stałe przedstawienia w Radomiu. Siedzibą Teatru stało się kino "Wisła", /w budynku ZZK/. Aktorzy Teatru grali na zmianę w Kielcach i Radomiu. Na scenie radomskiej występowało wielu wybitnych aktorów: Tadeusz Kalinowski, Alicja Kisielewska, Ludmiła Horbacka, Barbara Wałkówna, Anna Ciepielewska, Stanisław Niwiński, Mieczysław Pawlikowski, Józef Zbiróg. Ambitne i śmiałe plany repertuarowe przeżywał Teatr w latach 1952-1958 za kierownictwa Ireny i Tadeusza ^Byrskich. W latach 1948-1954 kierownikiem literackim Sceny radomskiej był znany tłumacz i znawca teatru Jerzy Jędrzejewicz. W 1965 r. na podstawie decyzji inspektora ZZPKiS obiekt zamknięto, gdyż nie spełniał wymogów ~~XXXX~~ z zakresu bezpieczeństwa. Działalność teatralna została przeniesiona do Sali Koncertowej i ograniczona do 3 razy w tygodniu. Po długotrwałych zabiegach prace remontowe w dawnym budynku teatru rozpoczęto dopiero na początku lat siedemdziesiątych.

W latach 1958-1968 działał Studencki Teatr Poezji przy Studium Nauczycielskim. Patronował mu oddany bez reszty polonista mgr Stanisław Nowakowski. Zespół tworzyli studenci wszystkich wydziałów. W latach swojej działalności teatr dał 90 przedstawień pełnospektaklowych, które obejrzało około 65 tys. widzów. Praca zespołu silnie związana ze środowiskiem radomskim oceniana była zyczliwie. W teatrze występowali m.in.: Elżbieta Ksykiewicz, Zdzisław Gawroński, Roland Tuma, Andrzej Pracki, Marek Bielski, Wiesław Cieślik.

Upowszechnienie muzyki w okresie powojennym wiąże się z powstaniem w maju 1945 r. Instytutu Muzycznego, który miał prowadzić

dwie szkoły: Niższą Szkołę Muzyczną i Szkołę Umuzyczniającą. Szkoły te zostały powołane 18.V.1945 r. Zarządzeniem Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach, a stanowisko dyrektora pełnił Marceł Karczemny /do 1972 r.. Pierwszymi pedagogami byli: Antoni Marek, Stanisław Rychlewski, Eugeniusz Langer i in. W 1946 r. w Instytucie kształciły się 238 słuchaczy. 1.IX.1952 r. szkoła została upaństwowiona, w 1956 r. otrzymała budynek przy ul. Waryńskiego 2. W 1964 r. kształciło się w obu szkołach muzycznych: I i II stopnia 187 uczniów. Wielu absolwentów ukończyło wyższe uczelnie muzyczne. Występują na estradach muzycznych jako soliści, pracują w orkiestrach symfonicznych, kameralnych, prowadzą chóry i zespoły muzyczne. W roku szkolnym 1973/74 do szkoły I stopnia uczęszczało 232 uczniów, a do II stopnia - 75.

Od 1952 r. istniało Społeczne Ognisko Muzyczne, którym kierował Kazimierz Potkański. W 1959 r. było ok. 300 młodych dziewcząt i chłopców, w 1973 r. - 270. Ognisko posiadało 7-letni dział dziecięcy i 4-letni dział młodzieżowy.

Poważnym osiągnięciem ruchu muzycznego w mieście było zorganizowanie Orkiestry Symfonicznej. O pierwszych próbach utworzenia jej donosi na swych łamach "Głos Ziemi Radomskiej" z 24.V.1945 r. Pierwszy publiczny występ pod dyr. Ludwika Knysaka odbył się 12.XII.1947r. Orkiestra koncertowała w świetlicy "Bata", zespół składał się z 36 muzyków. W latach 1950-52 podejmowano dalsze próby zorganizowania orkiestry symfonicznej. Inauguracyjny koncert Radomskiej Orkiestry Symfonicznej odbył się 14.XII.1953 r. pod batutą Aleksandra Marczewskiego, który przez 10 lat prowadził zespół. Z ROS występował cały szereg wybitnych solistów m.in.: Lidia Grychtołówna, Maria Fołtyn, Henryk Palulis. Po A. Marczewskim orkiestra miała dyrygenta w osobie Czesława Orsztynowicza, w latach 1967-69 Antoniego Wicherka, od 1972 r. ROS-em kierował Zdzisław Sołtyśzewski.

W 1964 r. została oddana do użytku społeczeństwa sala koncertowa na 770 miejsc, mieszcząca się w gmachu Prezydium MRN. Oddanie tej

sali łączyło się z dalszym uaktywnieniem życia muzycznego oraz podniesieniem poziomu kultury muzycznej Radomia.

Od 1965 r. akcję umuzykalniania prowadzi Radomskie Towarzystwo Muzyczne. Dzięki nawiązaniu współpracy z Filharmonią Narodową, która objęła patronat nad kulturą muzyczną miasta, odbyło się w Radomiu szereg ciekawych koncertów: Wielkiej Orkiestry Filharmonii Moskiewskiej /1966/, Chóru Stuligrosza /1967/, Orkiestry Filharmonii Drezdeńskiej oraz recital jednego z najwybitniejszych pianistów świata - Witolda Małcużyńskiego.

Radom ma duże tradycje dotyczące chórów. Wiele zespołów śpiewaczych Radomia stało na wysokim poziomie artystycznym. Zbierały one uznanie nie tylko w mieście, lecz na terenie całej Polski. Już w latach 1945-49 istniały następujące chóry: Żeński przy Gimnazjum im. Marii Gajl, Męski Państwowych Szkół Przemysłowych i Mieszany Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Skórzanego. W latach 1953-70 działał chór międzyszkolny "Młoda Pieśń" prowadzony przez Helenę Cibor. Chór występował na wszystkich uroczystościach państwowych i społecznych, uzyskał szereg nagród i wyróżnień na festiwalach. Wielki sukces odniósł w 1963 r. na Kongresie Esperantystów w Sofii.

Krzewieniem kultury choreograficznej i popularyzowaniem jej wśród młodzieży zajmuje się Społeczne Ognisko Baletowe. 1.VII.1945r. otwarto w Radomiu Szkołę rytmiki, plastyki, tańca klasycznego i scenicznego Heleny Jasiewicz-Stadnickiej. Od 1.IX.1950 r. Szkoła przyjęła nazwę Społeczne Ognisko Baletowe. W 1959 r. w Ognisku kształciło się ok. 100 osób, w 1973 r. - 50. Uczniami Ogniska są znani soliści baletu i opery: Zbigniew Strzałkowski, Tadeusz Zlamal, Henryk Szydłowski, Barbara Bittnerówna.

Dzięki grupie miłośników sztuki i artystów plastyków powstało w Radomiu 15.VI.1945 r. Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych, którego celem było krzewienie i popularyzowanie sztuk plastycznych wśród najszerszych kręgów społecznych. Organizowane przez Towarzystwo od 1945 r. Ogólnopolskie Wystawy Plastyki /znane później jako

Salony Zimowe/ podnosiły rangę miasta jako ośrodka kultury plastycznej, szybko zdobyły sobie zaufanie artystów plastyków z całego kraju. Udokumentowaniem tych wystaw były wydawane bogato ilustrowane katalogi. W latach 1945-74 TPSP zorganizowało ok. 300 różnych wystaw: regionalnych, lokalnych, indywidualnych i zbiorowych. TPSP propagując twórczość miejscowych artystów plastyków zorganizowało również wystawy indywidualne: Wacława Dobrowolskiego, Władysława Kurpieła, Władysława Mikosa, Haliny Krysińskiej, Władysława Paciaka, Haliny Hermanowicz, Tadeusza Hajnrycha i in. artystów, wydając jednocześnie katalogi wystaw.

Poważnym ośrodkiem oddziaływania kultury plastycznej na społeczeństwo jest działalność Państwowego Ogniska Plastycznego. Placówka ta została założona w 1945 r. przez artystę malarza Wacława Dobrowolskiego jako Prywatna Szkoła Rysunku, Malarstwa i Rzeźby; w 1951 r. otrzymała status Państwowego Ogniska Plastycznego, a w 1975 r. zarządzeniem Ministra Kultury i Sztuki - imię Jacka Malczewskiego. W roku szk. 1945/46 w Ognisku kształciło się 27 słuchaczy na 2 kursach, a w 1973/74 - 154 słuchaczy na 5 kursach. Wśród absolwentów Ogniska jest wielu znanych artystów plastyków, architektów, wykładowców na wyższych uczelniach plastycznych.

Rozwijanie wśród swoich członków wiedzy i sztuki fotograficznej oraz popularyzacja fotografii we wszystkich dziedzinach - oto cel Radomskiego Towarzystwa Fotograficznego działającego w Radomiu od 1961 r. RTF - skupiające początkowo 25 ~~członków~~ ^{osób} - jest członkiem Federacji Stowarzyszeń Fotograficznych w Polsce. Towarzystwo w latach 1961-74 zorganizowało szereg wystaw amatorskiej fotografii artystycznej oraz wystawy tematyczne m.in. "Radom i jego ludzie", "Ziemia Radomska w XX-leciu".

Z inicjatywy ambitnych entuzjastów, przy poparciu miejscowych władz partyjnych i administracyjnych powstało w październiku 1963 r. Radomskie Towarzystwo Naukowe Reprezentując ruch społeczno-naukowy

RTN skupiło ofiarnych, doświadczonych pracowników i działaczy społecznych, gospodarczych, kulturalnych. Głównym celem RTN była praca nad rozwojem i popularyzacją badań naukowych, szczególnie dotyczących miasta i regionu radomskiego. Prowadziło swoją działalność w 3 komisjach: historycznej, nauk społecznych i przyrodniczej. Poważnym wkładem RTN w zdobywanie materiałów źródłowych o mieście i rejonie było organizowanie sesji naukowych z udziałem wybitnych przedstawicieli świata naukowego. W latach 1963-74 zorganizowano m.in. sesje: poświęconą problematyce funkcji przemysłu w rozwoju miasta, sympozjum z okazji 50-lecia odzyskania niepodległości, 30-lecia PPR, 25-lecia PRL, 100 rocznicy urodzin Tytusa Chałubińskiego, "Walory zabytkowe m. Radomia", ogólnopolskie sesje nt. prac konserwatorskich miast kazimierzowskich. Towarzystwo rozwijało się pod względem zarówno liczebnym /w pierwszym roku istnienia liczyło 83, a w 1973 r. 93 członków/ jak i rozszerzania działalności. Od 1963 r. ukazuje się systematycznie Biuletyn Kwartalny RTN, Towarzystwo inspirowało bądź firmowało szereg prac naukowych dotyczących miasta i regionu. Do ważniejszych prac RTN należały badania murów obronnych m. Radomia. Prace przy odsłanianiu i konserwacji murów miasta kazimierzowskiego były prowadzone w latach 1968-71 pod kierunkiem Politechniki Warszawskiej. Badania archeologiczne prowadziła również wspomniana już Ekspedycja Archeologiczna IHKM PAN.

Dużą aktywnością wykazywał się w latach 1962-74 ~~Stowarzyszenie~~ Klub Miłośników Radomia, a wiele z podejmowanych przez nie zadań ma trwały charakter w dziedzinie kultury. Duże rezultaty przyniosła realizacja hasła rzuconego przez nieustrudzonego działacza społecznego mjr Michała Tadeusza Osińskiego "Zabytki do muzeum, dokumenty do archiwum, książki do bibliotek". Klub działający jako specjalistyczny przy PTTK zajmował się takimi zagadnieniami jak: opieka nad zabytkami, estetyka miasta, ochrona przyrody, turystyka i wypoczynek.

Również po wyzwoleniu powstały na terenie miasta oddziały polskich towarzystw: historycznego, geograficznego, ekonomicznego, archeologicznego, lekarskiego.

W latach 1962-72 działała "Błyskawica" prowadzona przez Towarzystwo Wiedzy Powszechnej.

Po 1945 r. w Radomiu powstają liczne domy kultury, kluby, świetlice, rozwija się amatorski ruch artystyczny. Wielu inicjatywom patronują związki zawodowe. Już w maju 1945 r. powstało Towarzystwo Kultury i Sztuki, którego zadaniem było wprowadzenie czynnika społecznego do współpracy nad zagadnieniami kulturalnymi, sprawowanie roli organu doradczego wobec czynnika państwowego. Szeroką działalność kulturalną w tym okresie prowadziło Towarzystwo Uniwersytetów Robotniczych TUR. W 1948 r. istniały na terenie miasta 34 świetlice, 8 zespołów instrumentalnych, 5 chórów, a w 1970 r. - 32 zespoły artystyczne, które zrzeszały 797 członków. W 1972 r. odbyło się w Radomiu 70 imprez w wykonaniu zespołów amatorskich.

W latach 1947-54 szeroką działalność prowadził Dom Kultury Robotniczej przy ul. Malczewskiego, uważany za miejski dom kultury. Odbywały się tu popisy radomskich zespołów amatorskich.

Od 1948 r. działa w mieście Dom Kultury "Walter", który służy rozbudzaniu aktywności kulturalnej załogi Zakładów Metalowych i środowiska. Początkiem Zakładowego Domu Kultury "Radoskór" była otwarta 19.V.1945 r. świetlica "Rodzina Szewska", która później uzyskała nazwę Klubu, a wraz z rozszerzeniem działalności od 1966 r. zmieniła się w ZDK "Radoskór". Już w maju 1945 r. staraniem Zarządu Fabryki została uruchomiona świetlica fabryczna przy Zakładach Przemysłu Tytoniowego, przekształcona potem w Klub Robotniczy spełniający do dziś ogromną rolę w upowszechnieniu kultury wśród załogi i w środowiku. Od 1947 r. działał w mieście Klub ZZK, który prowadził wszechstronną działalność kulturalną wśród rodzin pracowników kolejnictwa; od 1950 r. rozpoczęła działalność placówka, która dała później począ-

tek Klubowi Pracowników Łączności.

Włczyńnie społecznym z inicjatywy Dzielnicowych Komitetów FJN powstały dwa dzielnicowe domy kultury: 9.I.1967 r. na Obozisku /rozpoczęto budowę w 1964 r./ oraz w X. 1973 r. na Idalinie /budowany od 1970 r./.

Od XI. 1969 r. działa w mieście Spółdzielczy Klub Kultury "Be-laks"- placówka kulturalno-oświatowa spółdzielczości pracy. Przy Klubie został zorganizowany kabaret "Contra", którego założycielem, reżyserem i autorem większości tekstów trzech pierwszych programów był Edward Jabłoński. Równoczesność powstania Klubu i kabaretu zadecydowała o związkach trwających do dziś.

W latach siedemdziesiątych na terenie miasta rozwijały działalność liczne kluby m.in.: "Zdrowie" Społecznego Komitetu Przeciwalkoholowego, "Eresem" Radomskiej Spółdzielni Mieszkaniowej, "Atrium" przy Kielecko-Radomskiej WSI, "Prometeusz" pod patronatem ZMS, "Pax".

Obraz osiągnięć kulturalnych Radomia w latach 1945-74 nie byłby pełny bez uwzględnienia olbrzymiego dorobku jaki przyniosły wspólne działania wszystkich placówek i organizacji w ramach obchodów:

- krajowych: obchody Tysiąclecia Państwa Polskiego, Kongres Kultury Polskiej, Festiwal Związków Zawodowych, ogólnopolskie konkursy: Piosenki Radzieckiej i Recytatorski, Dni Oświaty, Książki i Prasy, Dni Książki "Człowiek- Świat - Polityka"
- regionalnych: Rok Ziemi Kieleckiej, Świętokrzyskie Dni Kultury
- lokalnych: Dni Radomia, Dni Kultury Radzieckiej
- imprez cyklicznych: "Kto pyta nie błądzi", "Dobry Wieczór".

Nasze miasto o bogatej historii i pięknym dorobku współczesnym ma się czym pochwalić przed przybyszami, a i własnym mieszkańcom warto unaocznic zachodzące przemiany i rozwój, które nam żyjącym w tym środowisku uchodziły nieraz uwadze. Obok tych aspektów obchody "Dni Radomia" miały charakter twórczy. Wszystkie środowiska włączały się do pracy, zgłaszały czyny społeczne, inicjowały wiele ciekawych

przedsięwzięć z różnych dziedzin na rzecz miasta. Pierwsze "Dni Radomia" zostały zorganizowane w 1955 r. /21-30.V./ w 800 rocznicę powstania naszego grodu, następne dla przypomnienia odbywały się: II - 1965, III - 1966, IV - 1967, V - 1968, VI - 1969, VII - 1972, VIII - 1973, IX - 1974.

Popularne od kilku lat stały się w Radomiu konkursy: Piosenki Radzieckiej i Recytatorski. Po raz pierwszy konkurs Piosenki Radzieckiej zorganizowano w 1962 r.; od tego czasu z roku na rok zdobywa coraz większą popularność, zwłaszcza wśród młodzieży. Radomscy uczestnicy tego konkursu wielokrotnie występowali w Inowrocławiu, na Festiwalu w Zielonej Górze, a Monika Marciniak, Leszek Trzeźniewski i Marek Stółowski zdobywali tam nagrody.

Prowadzone od 1954 r. eliminacje konkursu recytatorskiego mobilizowały grono miłośników literatury i pięknego słowa. W latach 1954-74 radomianie niejednokrotnie odnosili sukcesy na eliminacjach wojewódzkich w Kielcach i na centralnych. Wysokie lokaty zajmowali niejednokrotnie w konkursach: Marek Bargiełowski - znany dziś aktor scen warszawskich, Jan Wulkiewicz, Andrzej Urbanelis, Mariusz Pyrka, Marek Słufarski.

Dni Kultury Radzieckiej organizowane w latach 1971-74 stały się przeglądem osiągnięć Kraju Rad w każdej dziedzinie - od podboju Kosmosu, poprzez pokojowe wykorzystanie energii atomowej aż do rozwoju kultury, oświaty, nauki i sportu.

Poważne znaczenie w działalności kulturalno-oświatowej miały zainicjowane i organizowane przez ZM ZMS ~~z lat 1968 r.~~ masowe imprezy cykliczne "Dobry Wieczór"; obok wywiadów ze sławnymi ludźmi zawierały tematyczny konkurs wiedzy oraz program rozrywkowy. Podobnie jak turnieje międzyszkolne "Kto pyta nie błądzi" organizowane w ramach akcji popularyzującej wychowanie obywatelskie i pożyteczne zabawy, stały się najpopularniejszą wśród młodzieży imprezą kulturalną.

W roku 1975 zgodnie z reformą o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa powstało województwo radomskie i rozpoczął się w naszym regionie jakościowo nowy etap w rozwoju i programowaniu kultury. W rezultacie analizy istniejącego stanu i potrzeb powstał "Program rozwoju kultury województwa radomskiego w latach 1976-1980" oraz "Główne kierunki działania na lata 1980-1990" uzupełniony później "Programem .. na lata 1980-1985" i przepracowanymi "Głównymi kierunkami działania na lata 1980-1990".

Była to pierwsza prognoza rozwoju kultury w regionie o tak długofalowym charakterze. Program ten został zatwierdzony przez Sesję Wojewódzkiej Rady Narodowej, przedstawiał główne tendencje w zakresie upowszechniania kultury i ujmował zadania dotyczące bazy urządzeń, kadry i kierunków bezpośredniej działalności upowszechnieniowej. W programie uwzględniono rzeczywiste zapotrzebowanie społeczne, stanowiące integralną część społeczno-ekonomicznego rozwoju kraju i regionu. Materiały, które kierunkowały najważniejsze zadania przyjęte w programie to: Uchwały VII Zjazdu PZPR, Uchwały III Plenum KC PZPR, Uchwały I Wojewódzkiej Konferencji Partyjnej oraz Program rozwoju kultury na lata 1975-1990 Ministerstwa Kultury i ~~Sztuki~~ Sztuki. Zawarte w programie treści stanowiły ważny etap dalszego dynamicznego rozwoju społeczno-kulturalnego naszego województwa.

Przedstawiając problemy kultury w województwie radomskim nie sposób pominąć informacje o stanie zagospodarowania województwa w urządzenia kulturalne. W 1976 r. istniało w naszym województwie: 382 placówki kulturalno-wychowawcze w tym 15 domów kultury, 8 gminnych i robotniczych ośrodków kultury, 45 świetlic miejskich i gminnych, 55 świetlic i klubów zakładowych oraz spółdzielczości mieszkaniowej, 12 klubów towarzystw i organizacji społecznych, 175 klubów "Ruch", 72 kluby "Rolnika". Sieć bibliotek publicznych składała się z 235 placówek w tym 216 na wsi oraz 932 punkty biblioteczne. Sieć bibliotek publicznych uzupełniały: 394 biblioteki szkolne, 8 bibliotek pe-

dagogicznych, 3 biblioteki WSI i 63 biblioteki związkowe i zakładowe. Województwo dysponowało siecią 33 księgarni w tym 10 w Radomiu, upowszechniało filmy 46 kin z łączną ilością 8.026 miejsc w tym 40 kin państwowych. W chwili powstania województwa działało 10 placówek muzealnych w tym 6 państwowych i 4 społeczne. Szkolnictwo artystyczne tworzyły: Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia w Radomiu, Państwowe Ognisko Muzyczne, Państwowe Ognisko Plastyczne oraz 11 społecznych ognisk artystycznych. Ponadto działały: Biuro Wystaw Artystycznych, Biuro Badań i Dokumentacji Zabytków oraz Międzywojewódzka Pracownia Konserwacji Dzieł Sztuki w Szydłowcu, obecnie agenda Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych. Opracowany został szczegółowy program ochrony zabytków dla województwa radomskiego, który stanowił podstawę działalności konserwatorskiej w 3 zasadniczych kierunkach: dokumentacja, prace remontowo-konserwatorskie i badawcze. Rozwój kultury uwarunkowany jest m.in. również przygotowaniem wykwalifikowanej kadry. Wg stanu na 31.XII.76 w kulturze pracowało 436 osób w tym m.in.: w muzeach - 53, w bibliotekach miejskich i wiejskich - 219, w domach kultury oraz miejskich i gminnych ośrodkach kultury - 110.

Wraz z rozwojem miasta wojewódzkiego i całego regionu powstawały nowe placówki kulturalne. Wiele z nich otrzymało nowe pomieszczenia /BWA, Desa, Art/, szereg jednak instytucji posiada pomieszczenia nie odpowiadające potrzebom dynamicznie rozwijającego się województwa.

Organizując w 1975 r. życie kulturalne w nowym województwie radomskim nie musiano zaczynać wszystkiego od podstaw. Istniało bowiem wiele instytucji kulturalnych, które w nowym okresie zaczęły rozwijać szerzej swą działalność. Już 1.VII.1975 r. zarządzeniem Wojewody Radomskiego powołano instytucje wojewódzkie m.in.: Wojewódzką Bibliotekę Publiczną /na bazie Miejskiej oraz Powiatowej Bibliotek Publicznych/, Wojewódzki Dom Kultury, Muzeum Okręgowe, Biuro Wystaw Artystycznych, Delegaturę Wojewódzką "Domu Książki". Większość tych placówek rozpoczęła działalność na dotychczasowej bazie kadrowej i zasob-

bów materialnych.

Stworzona sieć biblioteczna stanowi bezspornie największą sieć placówek kulturalnych w województwie. W ostatnich latach wiele bibliotek otrzymało nowe lub wyremontowane pomieszczenia /Lipsko, Jastrząb, Orońsko, Pionki, Rusinów/. W Radomiu w miarę rozbudowy miasta biblioteki także otrzymywały nowe pomieszczenia /filia na Ustroniu, Dom Malczewskiego/. Odczuwalna poprawa bazy lokalowej nastąpiła na wsi, na ich wyposażenie przeznaczają się dodatkowe środki z Funduszu Rozwoju Kultury. Obecnie sieć bibliotek publicznych składa się z 241 placówek w tym 13 miejsko-gminnych o zasięgu rejonowym, księgozbiór ogółem wynosi 2.139.382 wol., a czytelnicy stanowią 18,3% mieszkańców województwa.

Biblioteka od lat wypracowała własną koncepcję pracy kulturalno-wychowawczej jaką jest upowszechnienie książki i czytelnictwa. Placówki biblioteczne w mieście a także na terenie województwa są obecnie wielofunkcyjnymi placówkami kulturalno-wychowawczymi prowadzącymi - obok udostępniania księgozbioru - działalność odczytową, wystawienniczą książek i exlibrisów, organizują wieczory literackie, lekcje biblioteczne, konkursy wiedzy. WBP jest organizatorem dużych imprez kulturalnych m.in. Radomskich Wiosen Literackich /odbyło się już 11/, Dni Literatury Radzieckiej. W latach 1976-84 zorganizowała m.in. następujące ekspozycje: "Skarby kultury polskiej w zbiorach Biblioteki Narodowej", "Lenin w grafice, książce i dokumencie", 10 ogólnopolskich wystaw exlibrisów, prezentację dorobku 8 ofiżyn wydawniczych. Ponadto z okazji 450 rocznicy urodzin Jana Kochanowskiego /1980/ i 400 rocznicy śmierci /1984/ zorganizowała 4 ogólnopolskie konkursy: dwa literackie i dwa graficzne na exlibris.

WBP prowadzi także akcję wydawniczą. W latach 1977-81 wydawała "Wojewódzki Informator Kulturalny", ukazała się także publikacja książkowa "Znani i nieznanzi ziemi radomskiej" /74 życiorysy sławnych postaci/; biblioteka wydała 10 katalogów wystaw exlibrisów, foldery o

bibliotekach gminnych i miejsko-gminnych /Solec, Szydłowiec, Zwoleń, Warka, Pionki, Lipsko/. Prócz innych wydawnictw /prace magisterskie, bibliografie, materiały metodyczne/ ukazała się ostatnio "Bibliografia ziemi radomskiej za lata 1945-1964".

WBP posiada cenne zbiory specjalne m.in. starodruki liczące 208 pozycji, wiele czasopism XIX w. oraz bogaty zbiór regionalistów w tym także dokumenty życia społecznego naszego regionu.

Sieć bibliotek publicznych ściśle współpracuje z bibliotekami szkolnymi, zakładowymi, pedagogicznymi i naukowymi.

Obok bibliotek ważną rolę w systemie upowszechnienia książki odgrywa sieć księgarń "Domu Książki", która obecnie posiada 33 księgarnie w tym 11 w Radomiu. Wśród nich jest 5 specjalistycznych. W 1983 r. księgarnie radomskie uzyskały ze sprzedaży wydawnictw 126.404 tys. zł. W zakresie działalności kulturalnej księgarń wymienić należy szeroką popularyzację książki poprzez organizowanie wystaw i kiermaszy książkowych, spotkań autorskich, współdziałał w organizowaniu imprez czytelniczych i kulturalnych /Dni Kwitnącej Jabłoni, Radomskie Wiosny Literackie i in./.

Domy kultury, kluby, podobnie jak stowarzyszenia społeczno-kulturalne opierają swoją działalność w znacznym stopniu na inicjatywie społecznej. Największe ich sukcesy przypadają na lata społecznej aktywności.

Wojewódzki Dom Kultury został powołany w 1975 r. Od samego początku placówka ta objęła opieką sieć domów kultury, klubów i świetlic działających w terenie. Inspirowała ich działalność, szkoliła kadry, pomagała w organizowaniu licznych imprez. WDK podjął szereg oryginalnych własnych inicjatyw m.in.: "Krajobrazy Kultury Gmin Ziemi Radomskiej" /3 edycję akcja będąca aktywizacją kulturalną środowiska wiejskiego/, "Sztuka na gościńcu", "Grunt to rodzinka", festiwal kultury młodzieży szkolnej "Młodością silni", "W kręgu folkloru i sztuki ludowej". Prócz w/w WDK organizuje przeglądy twórczości artystycznej

nej, piosenki, ogólnopolskie konkursy tańca; jest także popularyzatorem międzynarodowej imprezy Salon Barwnych Przezrczy "Dia-pol" organizowanej przez Radomskie Towarzystwo Fotograficzne. Bogatym i różnorodnym dorobkiem form działania wyróżniają się Domy Kultury w terenie. Są one organizatorami Dni regionalnych, które mają charakter festiwalowo-przeładowy: Dni Kwitnącej Jabłoni, Szydłowiecka Wiosna Kulturalna, Lipskie Dni Powiśla, Sobótki Czarnoleskie, Iłżeckie Dni Kultury, Święto Puszczy Kozienickiej, Kolbergowskie Dni Kultury, Owocobranie - Warka. Z bogatego dorobku WDK zasygnalizowano tu jedynie wybrane inicjatywy zasługujące na szersze upowszechnienie.

Działalność stowarzyszeń społeczno-kulturalnych w regionie radomskim wiąże się z powstaniem i działalnością nowych instytucji, liczących się imprez artystycznych oraz inicjatyw społeczno-kulturalnych. Najliczniejsze są tu stowarzyszenia miłośników regionu działające w różnych miejscowościach województwa. ~~Ważnym elementem~~ Godnymi odnotowania są inicjatywy Towarzystwa Ziemi Szydłowieckiej istniejącego od 1966 r., które inicjuje badania nad regionem, gromadzi materiały dokumentacyjne. Ostatnio Towarzystwo przygotowało i wydało monografię Szydłowca oraz wybiło medal pamiątkowy z okazji 500-lecia nadania praw miejskich Szydłowcowi.

Towarzystwo Miłośników Miasta Warki im. K. Pułaskiego organizuje liczne imprezy oświatowe, sesje popularnonaukowe m.in. z okazji 650-lecia nadania Warce praw miejskich, 100-lecia śmierci Piotra Wysockiego.

Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Iłżeckiej jest organizatorem Iłżeckich Dni Kultury. Sprawuje pieczę nad zabytkami kultury materialnej.

Towarzystwo Miłośników Muzeum Jana Kochanowskiego istniejące od 1963 r. organizuje imprezy poświęcone twórczości wielkiego poety. Podobnie Przysuskie Towarzystwo Kulturalne im. Oskara Kolberga organizuje Dni Kolbergowskie. W 1984 r. jest głównym organizatorem uro-

czystości z okazji 170 rocznicy urodzin O. Kolberga.

Towarzystwo Przyjaciół Rzeźby działające przy Muzeum - Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku zajmuje się orzędą wszystkim urządzeniem ekspozycji oraz działalnością oświatową.

Towarzystwo Miłośników Ziemi Kozienickiej upowszechnia wiedzę o regionie. Wydało dwa zeszyty "Ziemi Kozienickiej". Jest inicjatorem i organizatorem dorocznych Dni Puszczy Kozienickiej. Urządza wystawy sztuki ludowej, w czasie których organizuje spotkania z twórcami.

Na terenie miasta wojewódzkiego kontynuowały bądź rozwijały działalność dotychczas istniejące stowarzyszenia: Radomskie Towarzystwo Muzyczne organizując liczne koncerty i imprezy umuzykalniające, Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych kontynuuje organizację Ogólnopolskich Wystaw Plastyki "Salon Zimowy"; w styczniu-lutym 1984 r. miał miejsce XXXVIII "Salon Zimowy". Na XXX "Salonie" w 1976 r. wprowadzona została główna nagroda - im. Jacka Malczewskiego. Również w 1976 r. Radomskie Towarzystwo Fotograficzne zorganizowało I Salon Barwnych Przezroczy "Dia-Pol" - jedną z centralnych imprez Federacji Amatorskich Stowarzyszeń Fotograficznych w Polsce. "Dia-Pol" wszedł na stałe do kalendarza imprez kulturalnych Radomia. Jesienią 1983 r. odbył się już VIII salon zorganizowany pod patronatem Międzynarodowej Federacji Sztuki Fotograficznej /FIAP/.

Rok 1975 zapoczątkował inny jakościowo okres Radomskiego Towarzystwa Naukowego, które otrzymało ~~nowy~~ status towarzystwa o charakterze ogólnowojevodzkim. Nastąpił wzrost ilości członków z 94 w 1975 r. do 181 w 1978 r. w tym 114 członków zajmuje się działalnością naukowo-badawczą i publicystyczną. Obecnie jest 208 członków w tym 9 profesorów, 10 docentów, 50 doktorów. W ramach RTN powstały nowe komisje: nauk rolniczo-leśnych, pedagogicznych i technicznych. Towarzystwo wiele uwagi poświęca badaniom nad wybranymi problemami gospodarczymi i społecznymi województwa. Jest organizatorem wielu sesji naukowych m. in. na temat ochrony środowiska naturalnego, postępu techniczno-orga-

nizacyjnego, intensyfikacji gospodarki zwierzęcej; nadal prowadzi działalność naukowo-badawczą nad przeszłością ziemi radomskiej w XIX i XX w. Poważne osiągnięcia ma Towarzystwo w działalności edytorskiej. Do końca 1982 r. ukazało się 19 tomów wychodzącego od 1964 r. "Biuletynu Kwartalnego Radomskiego Towarzystwa Naukowego", 32 pozycje wydawnictw zwartych, a w najbliższym czasie ukaże się drukiem w Wydawnictwie Lubelskim II wydanie "Urbanistyki i architektury miasta Radomia" pod red. prof. Wojciecha Kalinowskiego oraz monografia historyczna m. Radomia XIX i XX w. - pod red. prof. T. Jędruszczaka. W okresie województwa RTN było organizatorem Sejmików Towarzystw Regionalnych pod auspicjami Wojewódzkiej Rady Koordynacyjnej.

Instytucją wiodącą w zakresie upowszechniania plastyki jest Biu- ro Wystaw Artystycznych obchodzące w 1984 r. 10-lecie istnienia. Spełnia swoje zadania poprzez działalność wystawienniczą, wykładową - prowadzi Studium Wiedzy o Sztuce -, organizację plenerów, konkursów. W dziedzinie ekspozycyjnej BWA organizuje wystawy sztuki profesjonalnej polskiej i obcej oraz szeroko popularyzuje dorobek twórczy radomskiego środowiska plastycznego również poza granicami kraju /w NRD, Czechosłowacji, Bułgarii/. Jedną z ważniejszych akcji wystawienniczych BWA jest "Prezentacja Portretu Współczesnego". Liczba ~~XXXX~~ oraz wysoki poziom artystyczny prac nadesłanych na pierwszą imprezę w 1978 r. przeszły oczekiwania organizatorów. Zdecydowano, że "Prezentacje" będą odbywały się co 3 lata. W 1984 r. na III Ogólnopolskie Triennale Portretu Współczesnego wpłynęło ok. 500 prac. BWA jest współorganizatorem dorocznych pokazów prac plastycznych słuchaczy Państwowego Ogniska Plastycznego.

W 1978 r. powstał w Radomiu Oddział Wojewódzki Związku Polskich Artystów Plastyków, który wówczas liczył 30 członków; przy Oddziale działało Koło Młodych zrzeszające 26 absolwentów wyższych uczelni plastycznych. W 1984 r. Radom posiada 46 artystów plastyków w tym 19 malarzy, 9 grafików, 7 projektantów przemysłowych, 1 scenografa i 1 tkaczkę.

Upowszechnienie sztuk plastycznych było również celem działalności utworzonej w Radomiu ~~z~~ w 1974 r. filii Łódzkich Zakładów Artystycznych "Art" i działającej w latach 1975-1982 Delegatury P.P. "Pracownie Sztuk Plastycznych". Współpracując z tymi instytucjami radomscy artyści plastycy wykonywali wiele opracowań plastycznych dla zakładów pracy i instytucji. W 1978 r. z inicjatywy Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego powstały witryny plastyczne, które zostały zagospodarowane przez "Art" i ZPAP / do VII 1983r./; zlokalizowano je w oknach wystawowych Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej przy ul. Żeromskiego i pl. Konstytucji 3 Maja. Jest to najbardziej uczęszczany salon wystawienniczy Radomia prezentujący prace radomskich plastyków na wystawach indywidualnych i zbiorowych. Obecnie gospodarzem "galerii na ulicy" jest powstałe w 1983 r. w miejsce "Art-u" P.P. "Sztuka Polska".

Uznaną formą aktywizacji twórczej środowiska plastycznego są plenery malarskie organizowane corocznie początkowo przy współpracy ZPAP, TPSP, ZW ZSMP, WRZZ, a obecnie przez wydziały kultury i sztuki Urzędu Wojewódzkiego i Miejskiego. Miejscem plenerów są: Warka, Kazimierz n/Wisłą, Solec n/Wisłą. W plenerach tych uczestniczą również plastycy z zaprzyjaźnionego z Radomiem Magdeburga.

Specyficzną rolę w upowszechnianiu sztuk plastycznych ~~już~~ zajmuje salon wystawienniczo-handlowy "Desa".

Zasłużoną placówką kształcąca umiejętności plastyczne słuchaczy jest najstarsze w kraju, działające już 39 rok Państwowe Ognisko Plastyczne im. Jacka Malczewskiego. Prowadzi obecnie naukę na 5 kursach, ucząc rysunku, malarstwa, rzeźby, tkactwa artystycznego, wiedzy o sztuce i fotografii.

Szeroką działalność w zakresie popularyzacji muzyki w województwie radomskim prowadzą: Państwowa Szkoła Muzyczna I i II Stopnia, która w 1978 r. otrzymała imię Oskara Kolberga, Radomskie Towarzystwo Muzyczne, społeczne ogniska muzyczne /w 1976 r. było ich 11/.

Ideą Państwowej Szkoły Muzycznej było i jest zbliżenie społeczeńs-

twą do muzyki. Doroczne popisy szkolne, organizowane imprezy muzyczne, sukcesy na konkursach i przeglądach świadczą o ogromnym dorobku tej zasłużonej instytucji. Uczniowie szkoły popularyzują muzykę w licznych imprezach organizowanych w zakładach pracy, domach kultury: w Radomiu, Białobrzegach, Pionkach, Jedlińsku. Ważną rolę w upowszechnianiu muzyki pełnią także domy kultury i kluby oraz istniejące od 10 lat Radomskie Stowarzyszenie Polskiej Młodzieży Muzycznej "Jeunesses Musicales" organizujące od 7 lat Dni Muzyki Kameralnej, podczas których występują sławne zespoły kameralne polskie i zagraniczne.

Wiele sukcesów ma do odnotowania działające w Szydłowcu od 1957 r. Spoleczne Ognisko Muzyczne kierowane przez Tadeusza Gogacza. Ognisko prowadzi bogatą w treści i formie działalność dydaktyczną, wychowawczą i upowszechnieniową. W okresie swojej pracy wykształciło ponad 400 uczniów, którzy uczestniczyli w ok. 600 koncertach i imprezach muzycznych.

Szeroką akcją popularyzacji piosenki w środowisku młodzieżowym prowadzi ZW ZSMP i WDK w ramach wojewódzkich eliminacji: Ogólnopolskiego Przeglądu Piosenki Polskiej oraz Ogólnopolskiego Konkursu Piosenki Radzieckiej.

Niezwykle ważnym i pozytywnym faktem w rozwoju życia kulturalnego Radomia było powołanie 10.XII.1976 r. na bazie działającej dotychczas sceny radomskiej Teatru im. St. Żeromskiego w Kielcach - Przedsiębiorstwa Państwowego Radomski Teatr Powszechny jako jednostki samodzielnej. Teatr prowadził działalność w zaadaptowanej sali koncertowej. Organizowanie zespołu aktorskiego, technicznego i obsługi nastąpiło już w 1977 r. "Przez pierwszy rok był to bardzo nietypowy teatr. Miał scenę, część brygady scenicznej, krawcową, garderobianą - w sumie 15 osób. Nie miał jednak jedynie własnego zespołu aktorskiego. Z konieczności powstał więc teatr impresaryjny." We wrześniu 1977 r. wystawiono "Zemstę" A. Fredry z "wypożyczonymi aktorami".
1/kontakt 1984 w 2 s.6/

O własnej scenie można mówić dopiero w 1978 r., kiedy 10.XI. odbyło

się pierwsze przedstawienie samodzielnego Teatru Powszechnego im. Jana Kochanowskiego. Pierwszą premierą na Dużej Scenie była "Droga do Czarnolasu" A. Maliszewskiego w reż. Z. Wojdana; jednocześnie na Małej Scenie /od lutego 1981 noszącej nazwę Scena Inicjatyw/ wystawione zostało "Polowanie" Stanisława Srokowskiego. Zespół pracował w niezwykle trudnych warunkach, jednak z roku na rok przybywało aktorów, wchodziły na scenę bardzo ambitne sztuki. Kiedy przed 5 laty powstał radomski teatr - na Pl. Zwycięstwa trwały już prace budowlane dla nowej siedziby przybytku Melpomeny w Radomiu. W latach 1978-83 Teatr Powszechny wystawił na obu Scenach: Dużej i Inicjatyw 34 sztuki, dając 1.213 przedstawień, które obejrzało 262.461 widzów. Z ciekawszych sztuk należy wymienić: "Iwanow" A. Czechowa, "Pierwszy dzień wolności" L. Kruczkowskiego, "Wyzwolenie" St. Wyspiańskiego, "Wspomnienie" A. Arbuzowa, "Wierzycciele" A. Strindberga, "Pustaki" E. Redlińskiego. W sezonie 1983/84 zespół teatru składa się z 28 aktorów.

W 1978 r. powołana została Radomska Agencja Imprez Artystycznych "RAJA", której zadaniem miała być organizacja i upowszechnienie sztuki estradowej. "RAJA" nie zaprezentowała społeczeństwu takich form działalności, które zapewniłyby rozrywkę o wysokim poziomie artystycznym i została rozwiązana w 1979 r.

Rozpowszechnianiem filmów na terenie województwa zajmuje się 46 kin, a trudniejszy i ambitny repertuar prezentują: Dyskusyjny Klub Filmowy /działający od 1956 r./, korzystający z pomieszczeń kina "Hel" oraz Mała Akademia Filmowa firmowana przez ZM ZSMP i Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Miejskiego. DKF ma możliwość pokazywania filmów archiwalnych, natomiast Akademia stara się prezentować najciekawsze tytuły nowe, sięgać po najwartościowsze obrazy kończące licencję lub pochodzące z tzw. puli studyjno-klubowej.

Na terenie województwa radomskiego istnieje 8 muzeów. Prowadzą one stałą działalność w zakresie gromadzenia, konserwacji, opracowania i udostępniania zbiorów. Wszystkie organizują wystawy oraz prowa-

dzą działalność wydawniczą.

Dużym osiągnięciem Muzeum Okręgowego jest rozszerzenie "Galerii malarstwa polskiego XIX i XX wieku" z uwzględnieniem artystów malarzy związanych z Radomiem m.in. Jacka Malczewskiego, Józefa Brandta, Apoloniusza Kędzierskiego. Muzeum prowadzi także akcję popularyzacji sztuki i osiągnięć historii kultury materialnej. Dla upowszechnienia wyników pracy i dorobku naukowego od 1976 r. wydaje seryjne wydawnictwo naukowe "Rocznik Muzeum Radomskiego" oraz specjalne opracowania problemowe, przewodniki po wystawach, katalogi. Praca naukowo-badawcza Muzeum skoncentrowana jest na badaniach nad przeszłością oraz współczesnością regionu. Muzeum jest gospodarzem tradycyjnych "Salonów Zimowych".

Muzeum Jana Kochanowskiego w Czarnolesie powstało 17.IX.1961 r. dzięki zabiegom zwoleńskich i czarnoleskich społeczników. Jednak mimo społecznej pasji, wskutek braku środków finansowych ekspozycja była bardzo skromna i dopiero 17.VII.1980 r. w 450 rocznicę urodzin poety otwarto odrestaurowany dworek, w którym zaprezentowano stałą ekspozycję "Życie i twórczość Jana Kochanowskiego".

Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce jest jedyną placówką muzealną specjalizującą się w tematyce emigracyjnej. Muzeum historyczno-biograficzne istniejące od 1967 r. eksponuje zbiory dotyczące osoby K. Pułaskiego oraz wkład Polaków w tworzenie się Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, ich udział w walkach o wolność. W ostatnim okresie Muzeum było organizatorem wystaw m.in.: "Kazimierz Pułaski - bohater dwóch ~~narodów~~ narodów", "Polski portret wojskowy w XVIII w.", "Piotr Wysocki 1797-1875", "Tragiczna wolność czyli opowieść o życiu i twórczości Marii Komornickiej /1876-1949/".

Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu istnieje od maja 1975 r. i jest pierwszą w Europie placówką specjalistyczną obejmującą swym ~~zasięgiem~~ zasięgiem obszar jednego kraju. Prezentuje ono aktualny stan ludowego instrumentarium polskiego. Ekspozycje zgromadzone drogą terenowych poszukiwań i penetracji kraju. Oddziałami Mu-

zeum są: Pracownia Konserwatorska i Fotograficzna oraz Muzeum im. Oskara Kolberga w Przysusze. Muzeum mieści się w zabytkowym zamku szydlowieckim /oddanym do użytku w lutym 1973 r., odrestaurowanym po 100 latach/. Zamek jest siedzibą instytucji i placówek kultury: wspomnianego Muzeum, biblioteki, Towarzystwa Miłośników Ziemi Szydłowieckiej. Od 1976 r. odbywają się w nim "Biesiady Poezji i Muzyki" z udziałem zespołów muzyki dawnej.

Muzeum Wsi Radomskiej budowane od 1977 r. na powierzchni ok. 50 ha zlokalizowanej przy ul. Szydłowieckiej w Radomiu gromadzi zanikające obiekty budownictwa wiejskiego. W ekspozycję Muzeum został wkomponowany centralnie skansen bartniczo-pszczelarski. Muzeum inicjuje i organizuje konkursy dla twórców ludowych m.in. ~~Kółko~~ "Ogólnopolskie Biennale Kowalstwa Ludowego", "Życie i twórczość Jana Kochanowskiego w rzeźbie i malarstwie ludowym na szkłe", liczne wystawy zarówno konkursowe jak i prezentujące twórców np. "Rzeźba ludowa Władysława Gruszczyńskiego" oraz aukcje sztuki ludowej.

Muzea regionalne /w Przysusze - założone w 1974 r., Iłży - zał. w 1976 r., Kozienicach/ rozwijają istniejące działy, unowocześniają stałe ekspozycje etnograficzne, historyczne oraz organizują działy dokumentujące miejscową tradycję np. Iłża - ceramikę, Kozienice - konia, Przysucha - Kolberga.

Istniejący od 1948 r. Klub Literacki przestał de facto ~~istnieć~~ działać z chwilą powołania województwa. Organizacja i aktywizacja środowiska młodoliterackiego łączy się z powołaniem przy ZW ZSMP Korespondencyjnego Klubu Młodych Pisarzy. W comiesięcznych spotkaniach KKMP brało udział ponad 30 osób i sympatyków rekrutujących się spośród młodzieży uczącej się, pracującej i studiującej. Młodzi radomscy poeci m.in. Władysław Koba, Alina Pietraszewska, Bogdan Betz, Teresa Opoka, Jacek Mularski uczestniczyli w licznych imprezach ogólnopolskich i wojewódzkich jak: Kieleckie Spotkania Poetyckie, Konkurs Literacki im. Grochowiaka organizowany przez WDK w Radomiu, Konfrontacje artystyczne "Kram" w Myślcu, Ogólnopolskie Warsztaty Poetyckie w War-

szawie, Częstochowie, Konkursy Jednego Wiersza organizowane w ramach Radomskich Wiosen Literackich. Rozbudzone młode środowisko literackie zaowocowało wydaniem w 1981 r. "Radomskim almanachem poetyckim", który jest publikacją pod każdym względem dojrzałą od "Arkusza poetyckiego" z III Wiosny Poetyckiej 1976 r.

W 1982 r. przy WDK zorganizowała się grupa poetycka "Łuczywo" licząca 12 osób, a 25.VI.1982 r. reaktywowano Klub Literacki zrzeszający 30 osób. Prężne działania nowych organizacji stwarzają optymistyczne prognozy. Ostatnio - staraniem Klubu Literackiego, ZW ZSMP oraz Wydziałów Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego i Urzędu Miejskiego - ukazały się tomiki poetyckie: Elżbiety Kościelniak, Barbary Gajewskiej, Teresy Piaseckiej, Jacka Mularskiego, Aleksandra Czaplickiego, Grzegorza Szewczyka, Władysława Koby i Stefana Borkiewicza natomiast w "Bibliotece Świętokrzyskiej" Wydawnictwa Łódzkiego ukazały się tomiki: "Heliotropy" Władysława Koby i "Przypadki" Teresy Opoki. WDK wydał wiersze poetów ludowych Ziemi Radomskiej "Wpisane w region", a WBP opublikowała utwory nagrodzone i wyróżnione w konkursie X Radomskiej Wiosny Literackiej. W tym ostatnim zbiorze zamieszczono wiersze Teodory Górskiej i Anny Kalbarczyk z grupy poetyckiej "Łuczywo". Wydano także zbiór wierszy "Pokłosie czterech konkursów o Laur Jabłoni"; konkursy organizowała Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Grójcu.

Z chwilą powstania województwa radomskiego nadal wychodziły dzienniki "Życie Radomskie", "Słowo Ludu", "Echo dnia". W 1981 r. powołano do życia "Tygodnik Radomski" redagowany przez Mieczysława Kacę będący pismem społeczno-politycznym PZPR.

Dużą rolę w popularyzacji kultury miasta i regionu spełniał WIK wydawany w latach 1977-1981 przez Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego i Wojewódzką Bibliotekę Publiczną. Informator redagowany przez Czesława T. Zwolskiego zawierał ciekawe artykuły prezentujące historię i współczesność miasta i województwa ze szczególnym

uwzględnieniem kultury. WIK ukazywał się w nakładzie 1.000 egz. Od 1983 r. miesięcznik nosi nazwę "Kontakt", jest wydawany przez Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego i Wojewódzki Dom Kultury; redaktorem pisma ukazującego się w nakładzie 1.500 egz. jest Stefan Młodawski. Od kwietnia 1978 r. do 1980 r. ukazywały się "Radomskie Dokonania" wydawane przez Wydział Pracy Ideowo-Wychowawczej KW PZPR omawiające całokształt życia politycznego, społecznego, gospodarczego i kulturalnego województwa. Niektóre z zeszytów były monotematyczne np. "Ruch robotniczy na Ziemi Radomskiej w latach 1918-1948", "Ziemia Radomska w XXXV-lecie Polski Ludowej"; w nr 2/3 '80 zamieszczona była wkładka "Jubileusz mistrza Jana. 450". Pewną formą kontynuacji "Dokonań" są ukazujące się 3 razy w miesiącu "Fakty i Opinie".

W celu rozbudzenia zainteresowań we współtworzeniu dóbr kultury zainicjowano w latach 1975-84 wiele akcji i konkursów kulturalnych m.in. Festiwal Kultury Młodzieży Szkolnej "Młodością Silni", "Przeгляд Piosenki Młodzieżowej", "Radomska Wiosna Literacka, Ogólnopolski Festiwal Teatrów Amatorskich, "Jarmark Kazimierzowski", Festiwal Orkiestr Dętych, Krajobrazy Kultury Gmin Ziemi Radomskiej /3 edycje/, Dni Literatury Radzieckiej, Centralne Eliminacje Konkursu Piosenki Radzieckiej. W 1984 r. w kwietniu już po raz dziewiąty Radom stał się polską stolicą piosenki radzieckiej dla zwycięzców eliminacji wojewódzkich z 19 województw. Radomscy uczestnicy konkursów piosenki radzieckiej mają duże osiągnięcia w tej dziedzinie, wielokrotnie występowali na festiwalach w Zielonej Górze: Monika Marciniak, Henryk Gawin, Leszek Trzeźniewski, Krystyna Łysonek, Marek Stołowski, Jadwiga Ważyńska, Andrzej Żytkowski, Marek Srocki, zdobywając tam nagrody.

Wymienione akcje i festiwale mobilizowały do współdziałania wszystkie placówki kultury. Na podobnych zasadach organizowane są wojewódzkie obchody akcji ogólnopolskich np. Dni Kultury, Oświaty, Książki i Prasy, Dni Książki "Człowiek - Świat - Polityka", obchody 40-lecia PRL. Wszystkie placówki kultury, organizacje i stowarzysze-

nia poprzez własne formy pracy złączyły działania uświetniające obchody 450 rocznicy urodzin Jana Kochanowskiego /1980 r./. Efekty szeregu dobrze przemyślanych i przeprowadzonych inicjatyw - np. interdyscyplinarnego konkursu "Jan Kochanowski i jego epoka", konkursu "Życie i twórczość Jana Kochanowskiego w rzeźbie monumentalnej i malarstwie ludowym na szkle", ogólnopolskich konkursów: Literackiego "O laur Jana z Czarnolasu" i Graficznego na Exlibris "Jan Kochanowski" - złożyły się na wielki dorobek kulturalny województwa, zauważalny w osiągnięciach kultury polskiej. Kontynuacja i rozwinięcie tych form działania znalazły miejsce w ogólnowojewódzkim planie obchodów 400 rocznicy śmierci Jana z Czarnolasu/1984 r./.

Od 1978 r. z okazji 22 Lipca przyznawane są doroczne nagrody za wybitne osiągnięcia naukowe i twórcze związane z województwem radomskim. Nagrody te, im. Jana Kochanowskiego, z Funduszu Nauki i Kultury zostały po raz pierwszy wręczone 19.VII.1978.

Bogate i różnorodne działania kulturalne stworzyły konieczność koordynacji w tej dziedzinie. W tym celu w marcu 1983 r. powołano przy Prezydencie m. Radomia Radę Kultury, która jako ciało opiniotwórcze i konsultacyjne będzie wpływać na integrację środowisk twórczych i kulturalnych miasta, przyczyniając się do pełniejszej realizacji programu rozwoju kultury. Kultura ogólnopolska - w tym radomska - wiąże duże nadzieje z uchwaloną przez Sejm PRL 26.IV.1984 "Ustawą o upowszechnianiu kultury oraz o prawach i obowiązkach pracowników upowszechniania kultury".

W niniejszym materiale nie podjęto głębszej oceny mechanizmów funkcjonowania oraz ekonomicznych aspektów działalności instytucji kultury. Zagadnienia te wymagają odrębnego potraktowania. W opracowaniu skoncentrowano się natomiast na przedstawieniu rozwoju i działalności poszczególnych ogniw upowszechniania kultury w Radomiu i województwie w latach 1945 - 1984.

Ramy artykułu nie pozwalają na pełne przedstawienie rozwoju

kultury; niektóre zjawiska jedynie zasygnalizowano.

W pracy wykorzystano głównie wprawdzie dostępne lecz rozproszone materiały i publikacje, sprawozdania, artykuły prasowe. Brak wielu kompleksowych opracowań monograficznych zaważył na charakterze pracy, na niejednolitości potraktowania poszczególnych zagadnień.

Danuta Tomczyk

mgr Danuta Tomczyk

Radem kwiecień 1984

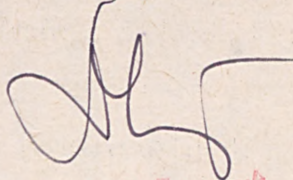
BIBLIOGRAFIA - wybór

1. 25-lecie Państwowych Szkół Muzycznych w Radomiu. Radom 1978.
2. Głos Ziemi Radomskiej 1945 nr 65 s.4; nr 80 s.4.
3. Informator. 50 lat Muzeum Regionalnego w Radomiu. Radom 1973.
4. Materiały na sesję popularnonaukową z okazji 50-lecia Archiwum Państowego w Radomiu. Radom 1971.
5. Miejska Biblioteka Publiczna 1922-1972. Jednodniówka. Radom 1972.
6. Mossakowska-Mazany H.: Regionalne towarzystwa kultury. Warszawa 1979.
7. Ośko St.: Działalność Radomskiego Towarzystwa Naukowego w latach 1963-1983. Zarys historyczny. Biul. Kwart. RTN t.19: 1982 z.3-4 s.5-37.
8. Państwowe Ognisko Plastyczne im. Jacka Malczewskiego w Radomiu. Radom 1975.
9. Podgajniak G.: Rozwój życia kulturalnego. W: Powiat radomski. Radom 1976 s.357-386.
10. Radom. Szkice z dziejów miasta. Warszawa 1961.
11. Radomski almanach poetycki. Radom 1981.
12. Radomski Biuletyn Informacyjny. 1945 nr 34 s.2
13. Rocznik statystyczny m. Radomia 1971. Radom 1971.
14. Rocznik statystyczny województwa kieleckiego. Kielce 1974.
15. Rocznik statystyczny województwa radomskiego. Radom 1979.
16. Rozwój Radomia 1945-1964. Radom 1964.
17. Słowo Ludu za lata 1949 - 1984.
18. Sołtyk M.: Instytut Naukowo-Społeczny w Radomiu. Biul. Kwart. RTN t.4: 1967 z.2 s.18-29
19. Swit 1945 nr 4 s.4
20. Teatr Powszechny im. Jana Kochanowskiego w Radomiu. 1978-1983. [Radom 1983].
21. Tomczyk D.: Rozwój życia kulturalnego w Radomiu/1945 - 1973/. Biul. Kwart. RTN t.11: 1974 z.1-2 s.125-149.
22. Witkowski S., Gauze J.: Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych w Radomiu. Monografia 1945 - 1970. Warszawa 1973.

23. Wojewódzki Informator Kulturalny Radom. za lata 1977 - 1981.
24. Wojewódzki Informator Kulturalny Radom. Kontakt. za lata 1983 - 1984 /nr 1-4/.
25. Zwolski Cz. T.: Radomski INS. Mówią wieki 1971 nr 7 s.27-28.
26. Życie Radomskie. za lata 1947 - 1984

M a t r i a ły n i e p u b l i k o w a n e :

27. Program rozwoju kultury w Radomiu na lata 1980-1985 oraz Główne kierunki działania na lata 1980 - 1990.
28. Program rozwoju kultury województwa radomskiego w latach 1976 - 1980 oraz Główne kierunki działania na lata 1980 - 1990.
29. Tomczyk D.: Radomska kronika kulturalna za lata 1945 - 1984.

mgr Danuta Tomczyk